JOKE VOS

functioneel met een
vleugje poëzie

Rotterdam, een stralende zon, zingende vogeltjes. Het was 1 april 2003 en ik wandelde vol frisse moed door de straten van Rotterdam, op weg naar mijn afspraak bij de Kamer van Koophandel. Nog even en Joke Vos Architecten was een feit!

Aanleiding

We zijn nu twintig jaar verder en ik heb met mijn bureau veel mooie projecten mogen doen. Een goed moment om de balans op te maken. Hebben de gerealiseerde projecten bijvoorbeeld toekomstwaarde? Maken ze Nederland een beetje mooier, zoals mijn bedoeling was? Zijn bewoners en gebruikers er blij mee? En welke thema's blijken steeds terug te komen en maken de projecten van Joke Vos Architecten tot 'mijn' architectuur?

In dit kleine persoonlijke boekje wil ik reflecteren op eigen werk. Ik heb een aantal vrienden en collega's gevraagd om hun perceptie daarvan met mij te delen. Hun analyses en observaties heb ik meegenomen in mijn verhaal. Soms heb ik er quotes uitgehaald.

We wonnen met de **De Hooge Plaaten** in Middelburg de Zeeuwse Architectuurprijs 2000 voor inrichting woonomgeving en met een project in de Herkingenbuurt in 2002 voor de tweede keer de Rotterdamse Bouwkwaliteitsprijs.

Aanloop naar een eigen bureau

In de twintig jaar voor Joke Vos Architecten het licht zag, had ik ervaring opgedaan bij drie architectenbureaus.

Na de TU Delft was ik als junior architect aan de slag gegaan bij Van Stekelenburg en Abeln in Capelle a/d IJssel. Ik mocht aan projectmatige woningbouw werken in de sociale sector en dat paste me helemaal. Lekker puzzelen om tot efficiënte, slimme plattegronden te komen en in de architectuur net iets meer voor elkaar te krijgen dan waar het budget op afgestemd was. Een vermelding in Bouwwereld beloonde die extra zorg. Voor de rubriek met voorbeelden van goede en slechte details had het tijdschrift prefabbetonnen goten op consoleblokjes ontdekt in een lowbudget project van ons in Amersfoort. Dat was nog eens kwaliteit, was het commentaar. Ik had er hard voor gevochten. Rijtjeswoningen met lage budgetten, verplichte kappen en kunststof gootjes, daar was ik geen architect voor geworden!

In 1986 ging ik bij Wytze Patijn aan de slag, weer aan woningbouwprojecten. Het HTS diploma dat ik gehaald had voor ik naar Delft ging, had me al geholpen bij mijn eerste baan. Ook toen was er amper werk voor architecten. Nu had ik er opnieuw profijt van, omdat ik zelfstandig uit kon werken in keurige bouwkundige tekeningen. Omdat mijn babytje het eerste halfjaar van haar bestaan een paar keer in het ziekenhuis lag, wilde ik even geen stress en dat ging prima met het bouwkundig uitwerken van een project van het bureau. Ik heb bij Wytze mijn eerste bouwvergadering voorgezeten, terwijl ik er nog nooit eentje had bijgewoond. Ik had me laten coachen door collega's, die me op het hard drukten iedereen bij de les te houden. Voor je het wist begonnen ze over hun kanaries of voetbal en krijg ze dan maar weer eens bij de les. In drie kwartier joeg ik de agenda erdoorheen. Alle mannen zaten op het puntje van hun stoel en toen ik ze aan het eind van de vergadering bedankte, ontsnapte er collectief een diepe zucht en zakten ze terug

Brug naar een klein wooneilandje in park De Hoge Vucht in Breda.

op hun stoelen. Zo, dat punt had ik gemaakt! Bloed kruipt echter waar het niet gaan kan en al snel kwamen ook ontwerpopdrachten mijn kant op.

> **Zo, dat punt had ik gemaakt!**

Na vijf jaar ervaring als project architect bij Wytze Patijn ben ik overgestapt naar Karelse Van der Meer Architecten (inmiddels De Zwarte Hond). In die tijd was dat een relatief jong bureau in Groningen, dat zijn vleugels steeds wijder uitspreidde over Nederland. In 1992 mocht ik de Rotterdamse vestiging opzetten. Dat liep supergoed. Behalve de opdrachten die op naam van het bureau binnenkwamen, werd ik ook door eigen contacten gevraagd. Aan de architectuuropdrachten ging steeds vaker een stedenbouwkundige studie vooraf op de schaal van een woonbuurt of woonwijk. Dat was een kolfje naar mijn hand. Variatie in woningtypen realiseren in wisselwerking met een vriendelijke, groene woonomgeving en zo de buurt of wijk een eigen signatuur geven.

Ondertussen beheerste ik de hele keten: stedenbouw, architectuur, uitvoering en dat werd ook gezien. Het werd tijd voor een volgende stap.

Twintig jaar

JOKE VOS ARCHITECTEN

Toen KVDM een aparte stedenbouwkundige afdeling op had gezet en onze ideeën over het vak en hoe samen te werken steeds verder uit elkaar liepen, heb ik besloten weer vanaf nul te beginnen.

Deze keer in mijn eentje en onder eigen naam en met een budget op de bank van €50.000. Dat gaf me de ruimte om te onderzoeken of Joke Vos Architecten een zinvol plekje zou kunnen veroveren in de best harde architectuurwereld. En het lukte! In 2003 konden we gelijk vol aan de bak met twee projecten, die lieten zien hoe mijn motto ‘functioneel met een vleugje poëzie’ in de praktijk uitpakte.

Bij ons eerste project konden we het prijsvraagontwerp (na een gewonnen meervoudige opdracht) vrijwel ongewijzigd bouwen. Deze iconische waterwoningen hebben we aan de rand van een invalsweg van Rotterdam/Nesselande gerealiseerd. In de Waterwijk die erachter lag, mochten particulieren op vrije kavels bouwen wat ze wilden. Onze **Periscoopwoningen** schermden de wijk af met opvallende architectuur, die wel door welstand was getoetst. Met dit project werden we genomineerd voor het BNA-gebouw van het jaar 2007 en de Rotterdamse Bouwkwaliteitsprijs 2007. Vooralsnog ging het prima met Joke Vos Architecten.

Periscoopwoningen Rotterdam

Het eerste project van Joke Vos architecten. Het project werd genomineerd voor het BNA-gebouw van het jaar 2007 en de Rotterdamse Bouwkwaliteitsprijs 2007.

De open woonverdieping grenst aan een dubbelhoog balkon. Geen tuin op deze plots, maar wel privacy ten opzichte van de buren.

De woningen hebben grote terrassen op het water met een steigertje om bootjes aan te leggen of te vissen.

Warm hout waar de woning overloopt in het balkon. Aan de buitenkant snijden metallic grijze dozen door een een stevig volume van antraciete baksteen.

De periscoopwoningen kragen over het water uit en kijken als ‘periscopen’ in verschillende richtingen.

De Holle Mare Het appartementengebouw met daarachter nog net een stukje wand langs het spoor.

Identieke plattegronden maar telkens een andere gevel waardoor het licht in elk appartement anders binnenstroomt. Daardoor heeft niet iedere bewoner zijn bank en eettafel op dezelfde plek staan. Met een eigen balkon links of rechts en een toolbox aan kozijntypen componeerden we een vrolijke gevel.

Het tweede project was **De Holle Mare** in Oegstgeest/Poelgeest. Langs het spoor van Haarlem naar Leiden staat een lange wand met eengezinswoningen, onderbroken door overbouwde poorten. Erachter een appartementengebouw.

Beide projecten laten al veel van de thema's zien, die in al mijn projecten terug blijken te komen: plattegronden die afwijken van standaard, een sterke hoofdvorm met expressieve elementen en grafische, ritmische patronen.

Met de gang aan de zijkant zijn de slaapvertrekken uit het zicht van de bezoekers

Vijf jaar na de start zaten we met het bureau op een fijne plek in het centrum van Rotterdam, waar we met tien tot veertien mensen energiek en met veel inzet aan onze opdrachten werkten.

Ons werkveld was zich aan het verbreden. We maakten een datacentre voor de TU Delft en hadden de architectuuropdracht gekregen voor een **Europees Chinees Centrum** op Katendrecht/Rotterdam. Dit was een uitwerking van de volumestudie en stedenbouwkundige opzet, die ik in 1998 op persoonlijke titel had gekregen.

En toen sloeg in 2008 de bankencrisis toe, die alle woningbouw verlamde. De eerste jaren viel het nog mee. Onze woningbouwprojecten werden op een enkele na niet stil gelegd. **Groen en Gras** in Alphen aan de Rijn verkocht zelfs prima, terwijl de crisis al in volle gang was en de tendens in de markt naar risicomijdende historiserende architectuur ook. Van het ambitieuze **Het Mooie Plan** in Rotterdam/Lombardijen is het eerste deelplan in 2010 gebouwd inclusief de groene parkjes en een grote variatie aan ook

Overtuin

Het initiatief, ontwerp en de procesbegeleiding lag bij de architecten. Alle woningen werden met de bewoners op maat ontworpen. Dit is een beeld uit de wervingsbrochure.

ongebruikelijke woningtypes (drive-in, patiowoningen) en de kunstfoto's, die in de gevel zijn geïntegreerd. In het tweede deelplan, opgeleverd in 2011, is de architectuur wel versoberd, maar bleef de stedenbouw intact.

In 2012 leek mijn feestje voorbij, toen ook het ECCR stokte. Na een paar zware jaren is het toch gelukt nog een paar projecten met een eigen karakter te realiseren. In deze periode ben ik met bevriende architecten aan nieuwe opdrachtgeversmodellen gaan werken met als resultaat twee zelfbouwprojecten. Een groep particulieren sluit zich aan bij een daarvoor speciaal opgerichte rechtspersoon. Dat kan bijvoorbeeld een VVO (Vereniging van Opdrachtgevers) zijn. Omdat in een VVO vaak weinig kennis van ontwikkelen aanwezig is, neemt de architect veel opdrachtgeverstaken over of adviseert daarin. In deze samenwerkingen matchte mijn expertise met seriematige architectuur prima met de projecten voor particuliere opdrachtgevers van de beide andere bureaus. In Amsterdam werkte ik samen met De Werff Architectuur aan **De Roze Hallen** (opgeleverd in 2018) en in Rotterdam met JagerJanssen architecten aan **Overtuin** (2019). Beide projecten werden genomineerd voor lokale architectuurprijzen.

En nu, in 2023, viert Joke Vos Architecten haar twintigjarig bestaan en is ons allergrootste project ooit – de kroon op al mijn werk – zo goed als af.

Begonnen met een volumestudie naar een **Europees Chinees Centrum** op Katendrecht met een grote variatie aan functies en 24/7 leven in de brouwerij zijn de twee wandgebouwen aan de Rotterdamse Rijnhaven uiteindelijk gerealiseerd door een nieuwe opdrachtgever.

Het was een bizar proces, dat in de 25 jaar van start tot oplevering misschien wel honderd keer niet meer door leek te gaan. Voortdurend aanpassingen van het programma, materialisatie, detaillering, wisselingen bij en van betrokken partijen. En bij elke wijziging moet je je meerwaarde bevechten om het concept niet alleen overeind te houden, maar liefst nog te versterken. Maar het is me gelukt! Als ook de laatste steigers in 2024 afgebroken zijn, staan aan de Rijnhaven twee stoere, elegante gebouwen met een rijke uitstraling. Misschien juist wel door die moeizame totstandkoming.

European China Centre Rotterdam

De eerste studie onderzocht hoe we een complex programma (winkels, restaurants, kleine bedrijfjes, wonen, een hotel, een grote feestzaal, culturele voorzieningen) konden onderbrengen in een nieuw, modern buurtje met een Chinees thema.

Een eerste suggestie van de architectuur, gemaakt om vasteland Chinezen de schaal van het complex te laten proeven.

Uiteindelijk is het project gebouwd onder de naam **The View of Rotterdam**, na heel veel wijzigingen in het programma en de gevel, maar met behoud van het oorspronkelijke concept.

Een dubbelhoge commerciële plint staat op een parkeergarage en vormt het basement van een 5* hotel en high-end appartementen (Bay House)

Mijn rol als architect

Het beeld in de straat is belangrijk, maar essentieel voor de eigenaar, gebruiker of bewoner is, dat een gebouw goed past op de vraag en dat een woning als een veilige, aangename, bruikbare thuishaven voelt. Gebouwen gaan lang mee en je hoopt, dat ze ook lang gewaardeerd worden. In mijn rol als architect zoek ik voortdurend naar extra kwaliteit, meer dan de opdrachtgever verwachtte of mogelijk achtte. Dat geldt zowel voor de plattegronden als voor de gevel. Deze warme regenjas kan en moet de bestaande stad een stukje mooier maken, want daar hebben we allemaal wat aan.

In het kader van dit boekje ga ik verder niet op het hele ontwikkelproces in, maar wil ik wel een paar observaties en opvattingen over het maken van goede en duurzame woningplattegronden delen.

Projectmatige woningbouw heeft altijd een groot deel van mijn portfolio uitgemaakt. De budgetten zijn in dit segment zelden ruim en je moet goed puzzelen – en dat leuk vinden – om de verschillende functies zo te organiseren, dat maximale gebruiksplekken ontstaan met optimale verhoudingen. Verkeersruimten maken we efficiënt en minimaal of juist zoveel ruimer, dat dubbelgebruik mogelijk is (spelen, werkplekje, tweede eettafel). Met lange doorzichten en vides kan de woning groter en ruimtelijker voelen. Hoe en waar het daglicht invalt, is niet alleen van belang voor het gebruik, maar ook voor de sfeer.

Steeds vaker worden standaard plattegronden geëist met als argument kostenbesparing. Om deze eengezinswoningen voor kerngezinnen mag de architect dan een leuk confectiejasje hangen. Beter zo’n woning dan geen woning natuurlijk, maar er zijn steeds meer doelgroepen, die daar niet goed in passen – denk aan

singles, friends, werken aan huis – of die niet in zo'n keurslijf willen wonen. Er zijn ca. 8 miljoen woningen in Nederland en de meeste nieuwe woningbouwprojecten bestaan uit twintig tot een paar honderd woningen. Ik ben ervan overtuigd dat er meer ruimte voor niches is dan vaak gepredikt wordt en dat die ook voor de gemiddelde Nederlander bereikbaar kunnen zijn. Met opnieuw een flinke terugval in de woningbouwproductie moeten we ervoor waken, dat we die ruimte voor niches blijven benutten. Ze hebben veel toekomstwaarde, mits goed ontworpen en met oog voor flexibele indelingen, zodat ze ook relatief eenvoudig aangepast kunnen worden aan de wijzigende woonwensen.

Gelukkig heb ik niet veel met opgelegde standaard plattegronden te maken gehad. Voor een ambitieuze architect is het heel ondankbaar werk. Met opdrachtgevers die het belang van diversiteit in woningtypen wel inzien, hebben we kunnen aantonen, dat het ook anders kan.

Een uitzondering zijn sociale huurwoningen voor ouderen. Het woningtype, dat daarvoor meestal wordt toegepast, is doorontwikkeld op deze specifieke doelgroep en lage budgetten. Maar ook dan kun je verschillen in woonbeleving maken via bijvoorbeeld de relatie met buiten en variaties in de positie van de kozijnen.

Architectuur, gevelgrafiek, ritmes en patronen

Ik houd van een beetje mysterie.

Dat een woningbouwblok niet gelijk leesbaar is en je ook jarenlang je hondje 's avonds uit kan laten en dan pas ontdekt, dat er een kleine wijziging in het ritme van de gevelgrafiek zit, een knipoog, een ontregelende twist. Dat er een grafisch patroon over het hele blok doorwandelt en de individuele expressie van een woning verdoezelt. Dat met een bouwkundige variant van dazzle painting een lang blok in stukken wordt geknipt.

Ik hou niet van signaalkleuren, en zeker niet van rood. Ze vallen teveel op en trekken zich niets aan van de samenhang in de rest van mijn paletten. De sombere heidepaarse bakstenen, die een tijd lang breed werden voorgeschreven, heb ik waar het kon vermeden.

Voorzover er kleur in mijn projecten zit, is dat beschaafd en afgezwakt (grijsgroen, ijsblauw). Vaak zijn delen van mijn gevels van hout, omdat het een warm materiaal is. Met transparante beitsen, waar soms wat pigment in zit om het hout zich te laten voegen in het totale palet.

Alle tinten tussen grijswit en antraciet zijn okay. Ze geven het groen van bomen en struiken en bloeiende planten een mooie setting.

Ik combineer grote gebaren (blokken, structuren over gevels) graag met precisie op de kleine schaal van details.

Ramen moeten natuurlijk daglicht geven op de plekken waar dat binnen nodig is, maar de gevel kan en moet meer zijn dan een optelsom van ramen, deuren en balkons. Het is geen wet, dat gelijke plattegronden identieke gevels zouden moeten hebben.

Het zoeken naar patronen en ritmes, die het hele vlak vullen of om het volume worden getrokken, lijkt een tweede natuur te zijn geworden. En daar dan weer verbijzonderingen scherp in uitsnijden.

Thema's

Steeds vaker mochten we ook de stedenbouwkundige plannen maken, op buurtniveau en voorafgaand aan de architectuuropgave. Dit is mijn favoriete werkveld. Je kunt alle schalen/niveaus optimaal met elkaar verbinden. Het wonen in een huis dat goed past bij de woonwensen van de bewoner staat dan mooi ingepast in een prettige, vaak groene, woonomgeving.

Veel van wat ik belangrijk vind, komt samen in de plannen waar we van begin tot eind bij betrokken waren: stedenbouw, architectuur, uitwerking, directievoering.

Als ik reflecteer op mijn werk, komen dezelfde thema's in meer of mindere mate continu terug in al mijn plannen.

» **Heldere, conceptuele stedenbouwkundige plannen**, die reageren op de context. Dat kan bebouwing of een drukke verkeersweg zijn (In 't Park in Etten-Leur). Of de vorm van de kavel bij een in het bouwblok verstopte voormalige scholenlocatie (Olmenhof in Middelburg). Of de historie van de plek (Het Mooie Plan in de Rotterdamse tuinstad Lombardijen, waar we de oorspronkelijk tuinstadprincipes naar een plan van nu vertaald hebben).

» **Variatie in woningtypen, geschikt voor verschillende doelgroepen**. Ze verschillen in grootte, stramienbreedte, aantal verdiepingen en prijssegment (In 't Park, Groen en Gras, Het Mooie Plan)

» **Veel aandacht geven aan groene ruimte**. Vaak collectief of openbaar groen in het hart van het plan (In 't Park, Overtuin, Olmenhof). Of zo verkavelen, dat groenstroken van maat ingepast kunnen worden (tussen de stempels in Het Mooie Plan). Dit groen is extra ten opzichte van de eigen tuin of balkon. Vormgegeven overgangen tussen voortuinen en de straat. (Stadstuinen, Palazzi Java-eiland. Het Mooie Plan)

» **Het puzzelen op die plattegronden om keuzevrijheid mogelijk te maken** en te anticiperen op uitbreidingsmogelijkheden. Plattegronden met toekomst en daarnaast streven naar een maximale variatie in. Er is genoeg standaard en meer dan genoeg vraag naar bijzondere typen, zoals zelfbouwprojecten bij uitstek laten zien (Overtuin, De Roze Hallen). Wonen in gemixte wijken gaat ook polarisatie tegen. Ik ben van plan om volgend jaar een vergelijkbaar boekje over organisatie en gebruik van woningtypes te maken.

» **Seriematigheid en betaalbaar bouwen.** Hoe seriematigheid zo inzetten, dat het optimaal werkt: kostenbesparend, maar niet met een eindeloze herhaling van hetzelfde, noch in de gevel noch in de woningplattegrond. (De Roze Hallen, Het Mooie Plan, In 't Park, Groen en Gras)

» **Gevels met mooie grafiek en ontregelende twists.**

» **Subtiele kleuren**, nooit primair, maar wel veel naturel en grijstinten, die tussen spierwit en antraciet liggen (zwartwit woningen Middelburg). Of waaraan iets pigment is toegevoegd, zodat ze een grijsgroene of grijsblauwe zweem kijgen (achtergevel Groen en Gras). Het zijn tinten, die passen bij onze Hollandse luchten en het veel water en zich daar niet tegen afzetten.

» **Kunst in de gevel integreren.** Een extra laag over de gevelgrafiek heen gelegd. (Het Mooie Plan met de natuurfoto's achter de kozijnen, de balkonhekjes in De Roze Hallen)

> **Die bijzondere verrassende en liefdevolle details geven identiteit en verbondenheid aan een huis, een straat of een wijk.**
>
> Fransisca Benthem

HET MOOIE PLAN

De naoorlogse tuinstadspelregels hebben we losjes vertaald in een nieuwe open stempelstructuur met asymmetrische straatprofielen en hedendaagse woningtypen in verschillende bouwhoogten.

De kozijnopeningen worden open getrokken en tonen dan de kunstfoto's van Arthur Kleinjan van groen, dat spiegelt in het water. Opnieuw een verwijzing naar de tuinstad.

De bewoners hebben een eigen parkeerplaats.

De nieuwe stempels worden gescheiden door groene plantsoenstroken.

IN ‘T PARK

Patiowoningen aan de noordkant sluiten met hun achtertuinen aan aan op het aangrenzende buurtje. Geleidelijk loopt de bebouwing op naar de zuidgrens aan een drukke verkeersweg. En langs die weg naar appartementenblokken van vijf en zes lagen aan een rotonde.

De woningen zijn in vier bouwstroken gelegd met steeds een ander woningtype per blok. Die stroken zijn in drieën geknikt om ruimte te maken voor een park in het hart van de buurt.

In ons winnend prijsvraagontwerp zou het park bloeiende struiken en bloemenvakken krijgen, waar in de loop van het jaar steeds andere kleuren de boventoon zouden voeren. Geen stalen speeltoestellen maar boomstronken en grote keien, die pasten bij de natuurlijke sfeer van het park. De gemeente heeft het beheer en de uitwerking overgenomen, helaas een stuk kariger dan bedacht.

Goede buitenruimtes met aandacht voor de overgang naar buiten.

OLMENHOF

Tpv de trappenhuizen slingeren de galerijen dwars door het blok van de ene gevel naar de andere. Met baksteen, grijsblauw hout en witte betonpanelen is een grafisch patroon over de gevels gelegd.

De zorgvilla met een grand café, een paar kantoortjes, twee appartementen en een paar te huren ruimtes (bijv kapper, wijkconsulent, staat tussen de vrijstaande villa's.

GROEN EN GRAS

Groen en Gras: 98 grondgebonden woningen in vijf woningentypen via een gewonnen meervoudige opdracht inclusief de stedenbouw

De duurste woningen aan de koppen, de goedkoopste in het midden en met een familie van rupsen lukte het om precies aan de vraag te voldoen (schematekeningetje).

Het groene thema hebben we extreem ver doorgevoerd. Grote voortuinen met plantengroen en de expressieve rupsen gemetseld in een groene betonnen ribbelsteen. Op de voordeuren foto's van uitvergrote bloemen en planten.

Groene gevels van geribbeld beton en een natuurlijk groene woonomgeving

DE ROZE HALLEN

Samen met De Werff Architectuur realiseerden realiseerden we in Amsterdam dit project voor een woongroep van oudere LHBTQ'ers. **De Roze Hallen** won de tweede prijs van de Amsterdamse Nieuwbouwprijs 2019 en werd genomineerd voor de Zuiderkerkprijs 2018.

De kleine balkonnetjes zijn over de gevel gestrooid, maar wel afgestemd op de wensen van de bewoners.

De balkonnetjes hebben gelaserde hekwerken. De rasters zijn ontworpen door Elspeth Pikaar samen met de bewoners. De symbolen representeren voor de bewoners belangrijke waarden.

Omdat de plattegronden vrij zijn van constructie, konden we per verdieping ook de grootte van de appartementen afstemmen op de wensen en portemonnee van de woongroepleden.

CPO OVERTUIN

Ons **CPO project Overtuin** werd genomineerd voor de Rotterdam Architectuurprijs 2021 en voor de Job Duraprijs 2020.

De hobbykas op het dak levert een iconisch beeld op

De naam van het project was van meet af aan Overtuin. Ze legde onze ambitie om een in de drukke stad toch in een rustige groene enclave vast. In de meeste woningen wonen gezinnen met kinderen, die naar hartenlust kunnen knoeien in de regenplassen van de tuin.

Elke grondgebonden woning heeft een kleine stadstuin, en dakterrassen op optionele uitbreidingen. De balkons van de appartementen zijn ongeveer net zo groot, ca 22 m2. En dan is er nog de overtuin aan de overkant van het achterpad. Die is collectief met de bewoners samen ingericht

Alle woningen liggen rond een collectieve tuin in het hart van het plan

Hoe kun je een interessant gebouw maken, als er geen ramen in kunnen, maar wel veel roosters op door de plattegrond gedicteerde plekken?

Een datacentrum is per definitie een dichte doos. Er werken geen mensen en het gebouw moet extreem sterk zijn.

Het datacentre is georganiseerd rond een patio. De grafiek in de gevels is gemaakt met slimme betonelementen. De ventilatieroosters maken onderdeel uit van de gevel

Special

Datacentre Delft

Betonprijs
2009 categorie
Utiliteitsbouw

Onder de jagende Hollandse luchten fonkelt het groene glas in het grijze beton van de gevel.

Het bonkige volume van de zorgvilla staat aan een straatje met 50-jaren villa's en markeert de stroken met woningen. Het gebruik van hout en verspringende kozijnen verzacht het beeld.

Feminien of masculien

Ik heb me altijd verzet tegen het in hokjes plaatsen van architecten op basis van hun sekse – niet in de laatste plaats mijzelf. In die optiek maken mannen stoere, rationele gebouwen met een zakelijke uitstraling en zijn die van vrouwen zachter, kleinschaliger en vriendelijker met meer oog voor de individuele gebruiker.

> Opvallend in het werk van Joke is het consequente eigene, het niet-modieuze en het logische.
>
> Bart Duvekot

Dat is veel te kort door de bocht. Voor alles oefenen architecten (en andere ontwerpers in deze branche) een vak uit. Een heel mooi vak, waarbij er naast vakkennis veel van je oplossende gaven en creativiteit gevraagd wordt. Voor alles zijn architecten mensen. Ze nemen hun karakter, ervaringen en talenten mee in hun werk. Je gender heeft natuurlijk invloed gehad op hoe je geleerd hebt om je staande te houden in onze maatschappij, maar de link tussen gender en feminiene of masculiene architectuur is heel betrekkelijk.

Mijn projecten gaan uit van een sterke hoofdopzet, stoer en rationeel, maar ook met ruimte voor relativering daarvan in de uitwerking. Een ontregelende twist in een doorlopend patroon, een knipoog in de details. Niet masculien, niet feminien, maar de kracht van allebei.

Architectuur maak je nooit alleen

In dit boekje ruim ik een belangrijk stuk in voor de architectuur, die ik de mijne noem. Ik toon projecten waar ik trots op ben en die laten zien waar ik als architect voor sta. Op de schaal van mijn opdrachten is het onmogelijk om zo'n plan in mijn eentje van de grond te krijgen. Ik wil daar even bij stilstaan.

> Kennis en talent bundelen en een lach op zijn tijd, leveren de synergie om het maximale uit projecten te halen

In dit boekje gaat het over 'mijn' werk. Ik bepaal de ontwerprichting met soms specifieke uitgangspunten (eerste ontwerpschetsen), maar ook wel eens vrij vage ideeën (hoe kunnen we kunst integreren in een ontwerp). Ik stuur het ontwerpteam aan, overleg in alle fasen met mijn medewerkers en neem de beslissingen. Die aansturing is zichtbaar in de wijze van oplossen en het terugkeren van steeds dezelfde thema's, die als rode draden door alle projecten lopen. Beide aspecten zou je mijn specifieke ontwerphand kunnen noemen.

Tegelijkertijd gaat het ook over 'onze' projecten, omdat we in teams samen aan een ontwerp werken en het verder brengen. Mijn medewerkers brengen daarbij hun eigen talenten en kennis in. In een goede samenwerking ontstaat zo synergie, die het eindresultaat sterker maakt dan ik alleen zou kunnen. Het is wel heel belangrijk, dat iemand in 'mijn' geest wil en kan werken en beseft, dat in alle fasen een ontwerpende mentaliteit belangrijk is om de scherpste vertaling van het oorspronkelijke idee te kunnen vinden zonder dogmatisch te worden. Zo lang mogelijk moet een stapje teruggezet kunnen worden, als een oplossing niet goed uit blijkt te pakken. In het ideale model is ook de

sfeer op het bureau goed en kan er tussen de concentratie door gelachen worden. Het was vast niet altijd te merken in drukke tijden, maar dit samenwerken met mijn medewerkers heeft me steevast geïnspireerd.

En dan zijn er niet te vergeten de externe teams met bijvoorbeeld stedenbouwkundige, constructeur, overige adviseurs of gemeentelijke diensten. De belangrijkste partij voor ons is altijd de opdrachtgever. Hij/zij stelt de opgave vast en bepaalt de ruimte voor onorthodoxe plattegronden en een bijzondere architectuur en helpt bij het vinden van draagvlak. Vooral voor de opdrachtgever, maar ook voor de andere partijen geldt, dat er onderling vertrouwen moet zijn en humor en relativeringsvermogen nooit ver weg. Dan is de betrokkenheid en inzet het grootst, kunnen discussies op het scherpst van de snede gevoerd worden en worden de beste oplossingen gevonden.

Mijn hartelijke/welgemeende dank aan iedereen met wie ik mijn/onze mooie projecten heb kunnen en mogen maken!

Niets zonder strijd, vrouw in een mannenwereld

Samenwerken gaat niet altijd in harmonie en als vrouw in een mannenwereld ontkom je er niet aan om voor je positie te vechten, als je ambities groot zijn.

Best bang, dat al die technische mannen later niet naar me zouden willen luisteren en zo jong, dat ik dacht dat er geen eind aan de tijd zou komen, ben ik in Groningen op de HTS bouwkundige kennis op gaan doen voor ik naar Delft vertrok. Jong en meisjesachtig, best verlegen, weinig volume, te hoge stem, te snel praten. Het helpt allemaal niet om gezag af te dwingen. Sowieso niet en zeker niet in de mannenwereld, waarin ik terecht kwam.

Eenmaal afgestudeerd aan de TU Delft en als junior architect aan het werk op een architectenbureau besloot ik al snel om geen koffie in te schenken, me alleen met mijn achternaam voor te stellen en de telefoon op te nemen. Nee, ik ben niet de secretaresse en nee, ik ben ook niet van de kleurtjes. Nou was mijn achternaam alweer voorbij voor ze hem geregistreerd hadden, maar dan was mijn punt al wel gemaakt.

Ik ben wel altijd voor banen gevraagd, daar heb ik niet over te klagen gehad. Ik kreeg de ruimte om snel te groeien en pakte die ook. Met succes voor de bureaus en mijzelf, maar uiteindelijk liep ik toch aan tegen het beruchte glazen plafond. Het idee was, dat je jonge mannen moet zien vast te houden en moeders van kleine kinderen blij zijn met een baan en geen tijd hebben om om zich heen te kijken. Vrouwen zijn sowieso meer gericht op de inhoud dan op hun positie, is het cliché en en dat je hen rechts kunt en mag inhalen de consequentie. Ook ik was een hardwerkende moeder en zag te laat hoeveel waarheid er in het cliché schuilt. Uiteindelijk had ik te veel ambitie om me in dit frame te voegen. Ik heb in al die jaren wel veel geleerd en ben er sterker door geworden. Uiteindelijk heb ik een eigen bureau van de grond getild, zodat ik helemaal in mijn eentje de koers kon bepalen.

En waarom vertel ik dit nu? Op mijn vijftiende dacht ik, dat gender geen rol meer zou spelen als ik tien jaar later aan het werk zou zijn. Dat was wel te optimistisch gedacht. De balans is nog steeds niet gelijk, maar de wereld is wel veranderd. Op dit moment lijken mannelijke architecten moeilijker aan projecten te komen, omdat voorrang gegeven wordt aan vrouwen. Dit is eigenlijk een omdraaiing van mijn ervaringen en hopelijk een tijdelijke situatie om de balans echt in evenwicht te kunnen brengen.

In mijn ideale wereld worden opdrachten gegeven op basis van het oplossend vermogen en de creatieve kracht van de architect en niet vanuit gender. Geef wel meer vrouwelijke architecten de kans om zich te presenteren en om te groeien, ook bij grote projecten en in het commerciële vastgoed. Daarin lukt het nog zo weinig vrouwen om interessante projecten te krijgen en wordt er vrij gemakkelijk aan je stoelpoten gezaagd.

Niet alle mannen zagen aan je stoelpoten. En sommige helpen je daarbij. Zonder hen had ik het bij The View, een groot commercieel vastgoedproject, niet gered. Nu heb ik vanaf het allereerste studie tot en met de esthetische

begeleiding aan het roer gestaan. Het is nooit zonder strijd gegaan, maar het is wel gelukt om me te handhaven en de kwaliteit van het gebouw veilig te stellen.

Op naar een wereld waarin het om kwaliteit gaat in de brede zin van het begrip, vrouwen en mannen gelijkwaardig zijn en aan alle ontwerpers kansen worden geboden om om aan functionele, plezierige en verrassend mooie projecten te werken, die Nederland verrijken.

> **Oprecht, elegant en met een fijn gevoel voor schoonheid**
>
> **Rogier Janssen**

Colofon

2023 | 20 jaar Joke Vos Architecten

Nederland verrijken met plezierige en verrassend mooie projecten: functioneel met veel poëzie!